

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Катя Дионисијева,

преподавател в катедра “Логопедия”, ФОЗС, ЮЗУ “Н. Рилски”, Благоевград
на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор” на тема:

“СОЦИАЛИЗАЦИЯТА НА ДЕЦАТА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА ЧРЕЗ ЛОДИ-МОДЕЛА”

разработен от Румяна Николова Цветкова,

докторант на самостоятелна подготовка в катедра “Педагогика”- ФП,
с научен ръководител доц. д-р П. Терзийска

Представеният за рецензиране дисертационен труд на тема “Социализация на децата в детската градина чрез ЛОДИ- модела” е с обем 134 стандартни печатни страници и самостоятелно книжно тяло с приложения. Структурно работата е разделена на четири глави, предхождани от увод, заключение, препоръки, приноси, публикации по темата и литературни източници.

Актуалност на проблема, третиран в дисертационния труд: В съвременния динамичен, наситен на информация, комуникативни и емоционални предизвикателства заобикалящ свят, създаването на условия за пълноценна социализация на децата с нарушения мобилизира професионалисти от различни сфери, общественици и родители в търсенето на правилни и “работещи” решения.

Безспорно ключова фигура в този процес е предучилищният педагог, какъвто е авторката на рецензирания труд. Възпитанието на детето в неговата най-креативна възраст от 3 до 7 години е поверено на педагога и екип от различни специалисти, създаващи условия за пълноценно личностно развитие, емоционален и социален комфорт. Ако за децата в норма това е най-важният период от детството, когато те се формират като личности и разгръщат своя потенциал, то още по-значим е той за децата с отклонения в развитието в резултат на психически, физически нарушения или социални травми, за които сензитивните периоди на детството са решаващи за преодоляване или предпазване от поява на отклонения, затрудняващи пълноценната им социализация.

Много и различни са методите и съвременните средства за психо-социална рехабилитация на децата със специални образователни потребности (СОП). Известни са успешно приложими специфични методи за работа в зависимост от вида и степента на нарушението, но обикновено те са насочени към специалното детско заведение или училище и имат слаб ефект върху социалната адаптация и дългосрочната социална реализация на децата със СОП, растящи в условията на обикновената детска градина.

Темата на дисертационния труд и проблемите, третирани в него са насочени към търсенето и доказването на ефективността от придобилия популярност у нас

ЛОДИ- модел, адаптиран за нуждите на децата от предучилищна възраст и изключително благоприятен за тези със специални потребности.

Адекватен обзор на достигнатото до момента: Докторантката прави задълбочен и многостранен преглед на научни публикации, свързани с процесите на социализация на децата със СОП, особеностите в тяхното развитие, опитите за стимулиране на интегративните процеси в детска възраст чрез методи, средства и подходи, разработени в областта на общата и специалната педагогика и психологията, и особено чрез новаторските подходи, прилагани в предучилищното възпитание.

Оценка на изложението по глави: В **увода** докторантката представя накратко актуалността на проблема и неговите трактовки в педагогически аспект, в съответствие със съвременните европейски стандарти. Р. Николова акцентира на равните възможности на децата със СОП, чрез които ще се разкрие техния потенциал, ще се развиват техните способности и най-вече ще имат шанс за пълноценно приобщаване към средата на своите връстници. Представен е ЛОДИ-моделът, оценен като нетрадиционен, високо продуктивен метод, използващ потенциала на емоционално-волевата сфера у детето в предучилищна възраст.

Глава първа съдържа богат изследователски материал, получен от множество литературни източници, предимно в сферата на педагогиката, предучилищната и специалната педагогика, психологията. Тук изложението е в обем от 36 страници, на които са представени възгледи и теоретични постановки на класици (Зазо, Фройд, Виготски, Паригин и др.) и съвременни разпознаваеми български, руски и западни изследователи (Добрев, Радулов, Баева, Колева, Терзийска, Дубровина, Чани, Кроул и др.). При представяне на популацията деца със специални образователни потребности Р. Николова използва социално-педагогическия модел. Приложен е критичен подход към терминологичното многообразие, използвано обозначаването на тази популация.

Докторантката прави историческа справка за възникването и развитието на интегрираното обучение за период от половин век и законовите основи, обезпечавщи прилагането му. Проучени са много нормативни документи, регламентиращи интеграцията на децата със СОП и моделите на интегрирано/включващо обучение, прилагани в Европа и САЩ, от които нашата теория и практика заимства ред компоненти (стр. 44).

Във **втора глава** от дисертационния труд е представен предметът на изследването – ерготерапията и по-конкретно ЛОДИ-моделът с възможностите за прилагането му в работата на детската градина. Докторантката разглежда концепции (напр. American Occupational Therapy Association- АОТА), разкриващи ролята на ерготерапията за социализацията на деца и възрастни. Оценени са възможностите за приложението ѝ в обучението и възпитанието на детето с нарушение в развитието с цел неговото своевременно пълноценно приобщаване към социалната среда. Отделен раздел съдържа описание и анализи на ЛОДИ-модела, с прогнози относно приложимостта му при децата от предучилищна

възраст със СОП. Представени са основните характеристики на ЛОДИ-модела, неговата структура, отразяваща взаимодействието между личността и околната среда. Описанията са точни, лаконични, но нелишени от емоционалност и съпричастност, показател за добра мотивация на изследователя. Тук са разкрити и възможностите на арттерапията в подкрепа на дейностите, стимулиращи емоционалното, психическото и познавателното развитие на децата със СОП при определени условия на подкрепящата среда. Описани са конкретни техники за формиране на умения и развитие на способности. Потърсен е “положителния ефект за постигане целите на новата образователна политика за успешно интегриране на децата със СОП...” (стр. 64)

Глава трета съдържа описание на методологическите параметри на изследването, организационните етапи и използваните изследователски подходи. Експерименталната работа е с продължителност от 6 години и стриктно следва зададената от изследователя план-програма. Обоснована е необходимостта от реално приложение на педагогическата технология на ЛОДИ-модела. Застъпена е следната теза, която има хипотетичен характер че “процесът на социализация в условията на институцията детска градина би бил значително по-ефективен и с по-голяма полза за бъдещото личностно развитие на децата със СОП, ако се реализира комплексно и пълноценно педагогическата технология на ЛОДИ-модела”.

Хипотезата на изследването, целите и задачите са ясно и адекватно формулирани и обосновани. Бих казала, достатъчно обективно и информативно са представени организацията на изследването, етапите на експерименталната работа и графикът на провеждането ѝ. В следващия раздел са представени изследователските методи, избрани от автора, методите за обработка на емпиричните данни и инструментариума. Информацията е добре структурирана, с преобладаващ описателен характер. Отделно са обособени стратегиите и факторите, спомагащи за удовлетворяване на специфичните потребности у децата със СОП. Детайлно са описани игровите техники и материали, структурираните дейности, механизмите за взаимодействие, “хуманизиращи” средата. Обоснована е необходимостта от индивидуални и групови подходи в работата с децата. При представянето на новите роли на учителя в детската градина се използват аналитични и оценъчни елементи. Определено внимание е отделено на взаимодействието със семейството, на условията обезпечавачи подкрепяща социална среда.

В **четвърта глава** докторантката представя данните от математико-статистическата обработка на резултатите от изследването на самочувствието, активността и настроението на включените в експерименталната работа 3-7-годишни деца. Спектърът на представяне е широк – таблични протоколи, сравнителни таблици, графики (сравнителни хистограми). Следват експертен статистически анализ и експертен психолого-педагогически анализ. В самостоятелен раздел са представени и защитени модифициран ЛОДИ-модел за условията на детската градина, педагогическата технология на ЛОДИ-модела в

интеграционните процеси при децата със СОП, визуализирани с авторски схеми, което е съществен приносен момент на докторантката.

В **заключението** докторантката отново насочва вниманието ни към актуалността на водещия в изследването ЛОДИ-модел и неговата ефективност в работата с 3-7-годишни деца със СОП. Оптимистично звучи очакването на автора за добър “професионален резонанс” от популяризираните резултати на една наистина много богата на идеи и техники, същевременно много трудоемка и продължителна експериментална работа. Изведени са няколко **препоръки**, които биха имали ефект при добро популяризиране на резултатите. Посочените **приноси** са ценни и разкриват кратко и ясно ползите за теорията и практиката в областта на предучилищната и специалната педагогика.

Литературните източници са 152, от които 140 – на кирилица (български и руски автори) и 12 на английски ез.

Основни положителни страни на дисертационния труд:

1. Изключително актуална тема на разработката с очакван положителен отзвук при публикуване на резултатите.
2. Много богат литературен обзор, разкриващ същността на проблемите, компетентността и позицията на автора.
3. Професионален подход при планиране, организиране и обосноваване на резултатите от експерименталната работа.
4. Много добро представяне и обосноваване на приложимостта на ЛОДИ-модела, адаптиран за нуждите на детската градина - крайния резултат от цялостната теоретична и приложна работа по дисертационния труд.

Критични бележки и препоръки:

1. В литературния обзор не е прецизирано позоваването на използваните източници. При цитиране и позоваване подходът е различен, но в текста това не е спазено (стр. 16; 20; 29). Има заглавия, които фигурират в списъка в края на труда, но не се откриват в текста (Ангушев, 2000; автори с няколко заглавия – Бижков, Колева и др.) и обратно – цитирани автори не са включени в библиографската справка (Неверович, 1986; Карагъзов, 2002; Добрев, Зл., 2010; Бекман..., 1996 и др.)
2. Качественият анализ на резултатите от експерименталната работа ще бъде много по-силен, ако се подкрепи с данни от количествените измервания, част които са представени подробно в текста. (стр.100-109)
3. В раздел 4 на *Четвърта глава* доминира дискусиата по приложението на ЛОДИ-модела за сметка на качествения анализ на резултатите от експерименталната работа.
4. При разглеждане на проблема за интегрираното обучение често се среща замяна на “интегрирано обучение” с “интегрирано образование”. Някои автори ги използват като синоними, което е неправомерно и подлежи на прецизиране при достатъчно критичен подход от страна на изследвателя. (стр. 23; 31; 33)

Публикации по темата на дисертационния труд:

По време на проведената изследователска работа докторантката Румяна Николова пише пет публикации като самостоятелен автор, които са изцяло по темата на дисертационния труд и са публикувани в периода 2008 – 2011 година. Една публикация има в сп. “Педагогика” и четири – в сборници от национални и регионални форуми. С това е изпълнено изискването за публикации във връзка с дисертационния труд.

В заключение ще обобщя, че дисертационният труд на Румяна Николова Цветкова “СОЦИАЛИЗАЦИЯТА НА ДЕЦАТА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА ЧРЕЗ ЛОДИ-МОДЕЛА” отговаря на основните изисквания и има висока изследователска и практическа стойност. Това ми дава основание да го предложа на уважаемите колеги от Научното жури за допускане до процедура по официална защита за присъждане на ОНС “**доктор**” по научната специалност “Теория на възпитанието и дидактика (социална педагогика) от професионално направление 1.2. Педагогика.

29.10.2012 г.
Благоевград

Рецензент:
(доц. д-р К. Дионисиева)